

ERIK DAHLBERGS SPIONVIRKSOMHED PAA FYEN MELLEM CARL X GUSTAVS TO SVENSKEKRIGE

Af Vilb. Lorenzen.

„Uden Raad, uden Trøst!“ Saaledes skriver den meget sympathiske Rigsraad, Christen Skeel, i sin Dagbog, 2. August 1658, 6 Dage før Carl X Gustav laa med sin Flaade foran Korsør.

Længe havde man næret Ængstelse for, at en frygtelig Fare kunde true os og i al Fald allerede 5. Juli kunde samme Christen Skeel betro sin Dagbog: „Uden Secours kan vi ikke holde det ud . . . om vi bliver angrebet.“¹⁾

☆

Der var jo sket det, at Carl X Gustav, medens Forhandlingerne om Roskildefredens Vilkaar fra 29. Marts fandt Sted i København, efterhaanden var kommet paa den Tanke, om ikke en ny Krig – med Danmark-Norges hele og fulde Erobring – var at foretrække fremfor Forhandlinger, der ikke kom af Stedet, og i al Fald kun kunde bringe ham begrænsede Fordele!

Naar begyndte nu denne Erobringstanke at tage Form?

Fra Midten af April og til 5. Juni opholdt Carl Gustav sig i Göteborg som Standkvarter.

Man har ment, at han – allerede under Forhandlingerne med sine Raader 18.–19. Maj i Göteborg – har været inde paa Tanken, der aabenbart forekom ham svært tilløkkende. Men endnu længe vak-

ler han. Imidlertid var han sejlet fra Göteborg 5. Juni og opholdt sig nu i Hertugdømmerne, mest i Flensborg. Paa et Møde i Krigsraadet her, 20. Juni, ønskede Kongen Udtalelser om, hvad var mest fordelagtigt, enten at „slippe de smaa Sager, som nu disputeredes i Danmark eller søge med Magt at obtinere sin Ret“.

Hvad Raadsherrerne svarede vides ikke, men under et Krigsraads-møde 4 Dage efter drøftedes visse Retslinier for et muligt Angreb paa Danmark, og man var saa temmelig enige om, at det i givet Fald skulde ske med et Angreb paa Sjælland, hvor Korsør maatte forekomme det mest egnede Sted.²⁾

Danmark var dog endnu kun paa Overvejelsernes Stade, og Carl X Gustav tænkte sig ogsaa andre Muligheder, saa meget lettere forklarligt, som han stadig stod i en stor og vidtløftig Krig med Polen og Brandenburg. Paa et Krigsraad 26. Juni har man drøftet, hvorvidt man skulde gaa mod Polen eller gøre Erobringer i Tyskland. Danmark som Krigsobjekt var dog stadig afgjort i Forgrunden, omend Tanken derom kan synes foreløbig at være stillet i Bero.³⁾ Men paa et Rigsmøde 7. Juli paa Gottorp og Dagen efter i Oldeslohe tager Krigstanken fastere Form. Fremragende Militære slutter sig til den!

15. Juli skal Carl Gustav have taget den endelige Beslutning – naadeløst at overfalde Danmark.⁴⁾

6. August er det saa, han gaar om Bord paa sin Flaade i Kiel, for 2 Dage efter at naa Korsør.

☆

Dette er i al Korthed, hvad man hidtil har ment at vide om Begivenhedernes Forløb!

Men man kan jo stille følgende Spørgsmaal:

Har Carl X Gustav allerede før Raadsmøderne 18.–19. Maj, medens han endnu opholdt sig i Göteborg, gjort sig fortrolig med Tanken om en ny Krig med Danmark? Og har han i al Stilhed – og allerede før den Tid – truffet visse Forberedelser?

☆

Maaske kan den svenske Generalkvartermester Erik Dahlbergs Virksomhed i denne Mellemløstid kaste noget Lys derover. Dahlberg var jo den fremragende Fortifikationsofficer og en stor Kunstner. Men han var tillige nøje indblandet i og fortrolig med Kongens Politik.

I sin Dagbog beretter han for 18. April, da han sammen med Kongen – der da var meget vred paa den danske Regering – opholdt sig i Göteborg, at det var hans Herres „Dessin og Forehavende . . . igen at føre sine Vaaben tilbage og paa ny med Krig angribe Kongen af Danmark.“⁵⁾ Dahlberg maatte højtidelig love at bevare denne Hemmelighed hos sig selv. Ingen af Rigsraadet, uden Rigsdrosten Per Brahe, var indviet.

Nu er Dahlbergs Dagbog nok en Dagbog, men det er endnu mere at opfatte som hans Memoirer – i ikke ringe Grad tjenende hans egen Forherligelse – bl. a. i Retning af at understrege den nære Fortrolighed mellem ham og hans Herre, ofte rigtignok paa den Maade, at han tillægger sig selv altfor stor Andel i Kongens politiske Planer og deres Resultater – særlig naar de sidste er heldige.

Er Kongens Ord til Dahlberg nu virkelig faldet saaledes, som han gengiver dem?

Det er vistnok nu umuligt at afgøre det med fuld Sikkerhed! Fridericia tænker sig, at Kongen kun i al Almindelighed har talt om, at han kunde blive nødt til at begynde Krig, hvis Danmarks Regering ikke gav efter. Og det er sikkert rigtigt. Det er klart, at et saadant Foretagende, risikabelt i sig selv, som det var, for enhver Pris maatte holdes hemmeligt saa længe som muligt, og at Kongen allerede paa dette tidlige Tidspunkt skulde have udtalt sig saa fortroligt til Dahlberg er vel næppe tænkeligt. Der er imidlertid noget i Berettelsesformen, der kunde tyde paa – i al Fald vise – at *eventuel Anvendelse af Magtmidler allerede da ingenlunde laa Kongen fjærnt.*

Dette støttes af et Hverv, Carl X Gustav ved samme Tid, 18.

April, overdrog Dahlberg. Det befales ham da, saa hurtigt som muligt, at begive sig til Sjælland til Rigsadmiralen Carl Gustav Wrangel, lade ham vide Kongens Mening – altsaa eventuelt Krig med Danmark – og befale ham ikke at evakuere Sjælland for de svenske Tropper, hvis det da ikke allerede var sket – „men under hvad Prætext det helst ske kunde, søge at standse Evakueringen“. Den lod sig forøvrigt ikke standse, da Tropperne faktisk var ved at blive overført til Fyen. At Dahlberg her er paalidelig nok, turde være utvivlsomt. Naar Kongen ikke i Göteborg har kunnet vide fuld Besked om, at Evakueringen af Sjælland allerede var vidt fremskredet, er det forklarligt – besværlige og langsomme som Rejser og dermed Postforsendelser dengang var, baade til Lands og til Søs. Sket var imidlertid sket og 22. April faar Wrangel Ordre til at blive paa Fyen og i Frederiksodde – og ikke røre sig derfra, før alt var i Orden i København. Paa Fyen laa ved denne Tid mindst 4 Rytterregimenter.⁸⁾

I Følge Roskildefreden skulde de svenske Besættelsesstyrker rømme Danmark inden 1. Maj.

Men Ordrene til Rigsadmiralen af 18. April og 22. April afslører, at Carl X Gustav var betænkt paa at lade sine Tropper, i al Fald foreløbig, blive, aabenbart for at kunne bruge dem som Trudsel mod den danske Regering og eventuelt, hvis denne ikke rettede sig efter hans Krav – benytte dem til et Angreb paa Danmark!

Givet er, at Carl X Gustav allerede ved Midten af April Maaned er inde paa en meget aggressiv Politik mod den danske Regering.

Et Vidnesbyrd om, at han allerede da – i Omsorg for at tage alle Muligheder i Agt – havde truffet visse Forberedelser, vilde det være, om et andet Hverv, der blev betroet Dahlberg, kan henføres ogsaa til April Maaned.

I sin Dagbog fortæller Dahlberg, at han modtog „Hans Majestæts udi Göteborg allernaadigste Befaling, at med al Flid opmaale alle Havne, Indløb, Anledninger og Advenuer paa Fyen“ – med

Landingsmuligheder for Øje. Dette tyder jo unægtelig stærkt paa Krig – før eller senere!

Men hvorledes skal Udtrykket „udi Göteborg“ forstaas? Det kan betyde, at Ordren er givet mundtlig til Dahlberg i April Maaned, snarest dog i Maj – i al Fald inden 5. Juni, da Kongen forlod Göteborg, eventuelt i de første Dage af Juni.

I Betragtning af, at denne Dagbogsoptegnelse staar paa et andet Sted end den om 18. April (Sendelsen til Wrangel) – og at Dahlberg først i Midten af Juni Maaned parerede Ordre – er den sidste Mulighed sikkert Sandheden. Men Ordren er interessant nok endda!

Imidlertid var Dahlberg under sin Sendelse til Wrangel 23. April naaet til Helsingør, hvor Carl Gustav havde givet ham Befaling til at undersøge Kronborg – hvad skete i dybeste Hemmelighed. Men derefter klavrede han op i St. Olai Kirketaarn og herfra „gjorde han en Afridsning, som senere kom os meget vel til Pas!“ Først i Korsør traf han Wrangel, fulgte ham 27. April til Fyen, hvor Wrangel 7. Maj opslog sit Hovedkvarter i Middelfart.

Og saa er det, han 14. Juni gaar i Gang med de fynske Havne.

Opmaalinger med Beskrivelser blev tilstillet Carl Gustav og er nu i Det svenske Krigsarkiv.

Der kan ikke være Tvivl om, at Juni Maaned, for Carl X Gustav selv, var den egentlig kritiske Maaned. Han var da – som alt skildret – gaaet meget vidt i sine Tanker om en ny Krig, men han kunde endnu trække sig tilbage. Og endnu eet: Hans Angrebsplan var aabenbart endnu ikke helt i Orden. Skulde han gaa i Land paa Fyen eller Sjælland? I al Fald i Juni har han tænkt ogsaa paa Fyen! Alle Muligheder vilde han i Tide tage i Betragtning.

Dahlbergs omhyggelige Indberetninger er interessante nok –

ligesom hans gode Kortarbejder, der med vanlig Paalidelighed afslører de paagældende Egnes Topografi.

De Resultater, han kom til, er følgende:

Nyborg Havn og Fjord er udmærket egnet til Landgang. Men, som den Fortifikationseksper, Dahlberg er, kan han ikke dy sig for at bemærke at – egentlig – burde Byen „transporteres“ til et forsvarsmæssigt bekvemere Sted – op paa Højderne i Vest – han mener aabenbart: Naar Øen var blevet svensk! (Afb. 1).

Ogsaa *Faaborg Havn og Fjord* egner sig til Landgang: „Kysten er bekvem til udi Fremtiden og ved indfaldende Krig med Danmark at gøre en Decente“ (Landgang). Og naturligvis burde Faaborg befæstes, „det kan efter mit ringe Betænkende meget vel ske“. (Afb. 2).

Kerteminde Havn og Kyst giver heller ikke ringe Muligheder. At Byen ikke kan befæstes, beklager han – men den kan jo „transporteres“ over Syd for Fjorden. (Afb. 4).

Svendborg Sunds Muligheder regnes for ringe – ligeledes *Bogensekysten* og Egnen ved *Helmæs*. Helt uanvendelig er *Odense Fjord!* (Afb. 6, 7, 5 og 3).

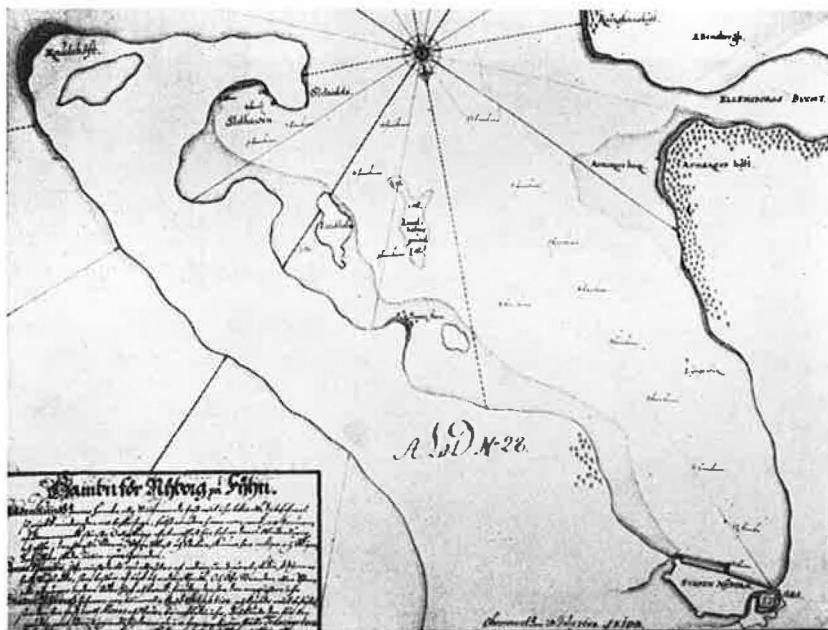
Havde man først tænkt paa Fyen, blev det Sjælland, der 20. og 24. Juni paa Krigsraadmøderne i Hertugdømmerne bestemtes som eventuelt Landgangsobjekt. Fra Fyen er Dahlberg blevet dirigeret til Sjælland. Her opmaaler og undersøger han i Juli Maaned: *Kallundborg Fjord*, *Skelskøregnen*, *Karrebæksminde* og *Masnedsund*. Ogsaa alle Kort over disse Egne er bevaret, men intet Kort over *Korsøregnen*, hvor jo vitterligt Landgangen fandt Sted. Sikkert er ogsaa det blevet udarbejdet, men formentlig forblevet i Kongens Væрге og senere forsvundet – slidt op ved Brug.⁷⁾

Imidlertid synes – som alt sagt – Krigstærningerne kastet 15. Juli og det naadeløse Angreb besluttet. Og Dahlberg fik nu et nyt – og meget vanskeligt Hverv. Det var, da han 20. Juli fik Befaling til at udspionere Københavns Befæstning og dens Beskaffenhed. Den 26. Juli naar han København, hvor han optraadte med mageløs

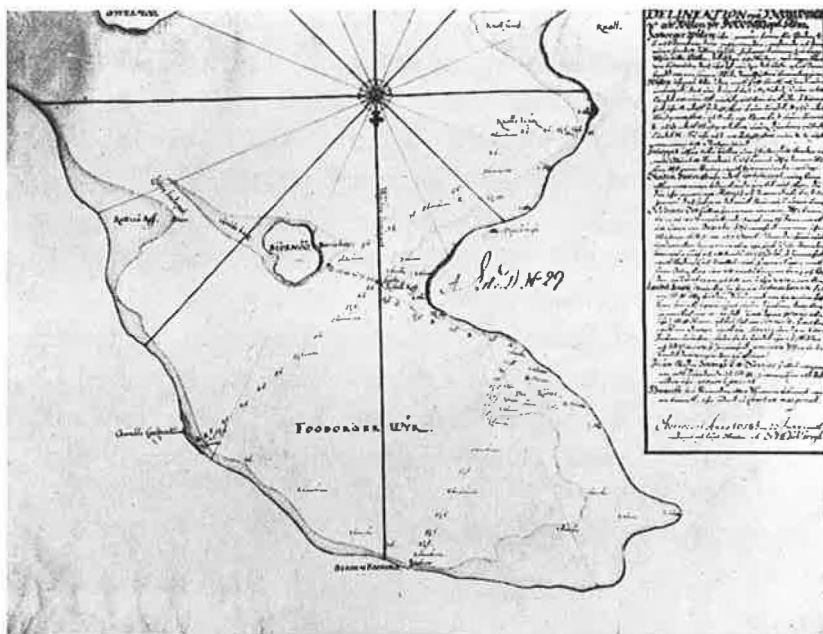
Dumdristighed, for ikke at sige Frækhed, idet han giver sig til „at forfærdige en Afridsning af Staden og Kastellet“ – et regulært Spionkort – tegnet i de tidlige Morgentimer, hvor han alene kunde undgaa lidet kærkomne Besøg af danske Officersbekendte og var nogenlunde udhvilet efter Nætternes selskabelige Strabadser.⁸⁾ Med Nød og Næppe slap han rettidigt bort fra Staden – tidsnok til i Korsør at træffe Kongen. Den 11. August stod Carl Gustav foran Københavns Porte.

Hvorledes den første Panikstemning afløstes af en modigere Aand, véd vi! Og lad mig da slutte – som jeg begyndte, med Christen Skeel. For 12. August noterer han i sin Dagbog ganske kort Spørgsmålet: „Om vi skulle lade det komme til extrema“ – d. v. s. gøre Modstand til det Yderste.

Og det var jo det, man gjorde!

Afb. 1. Nyborg og Omegn. Syd opad. 1658. E. Dahlberg del.

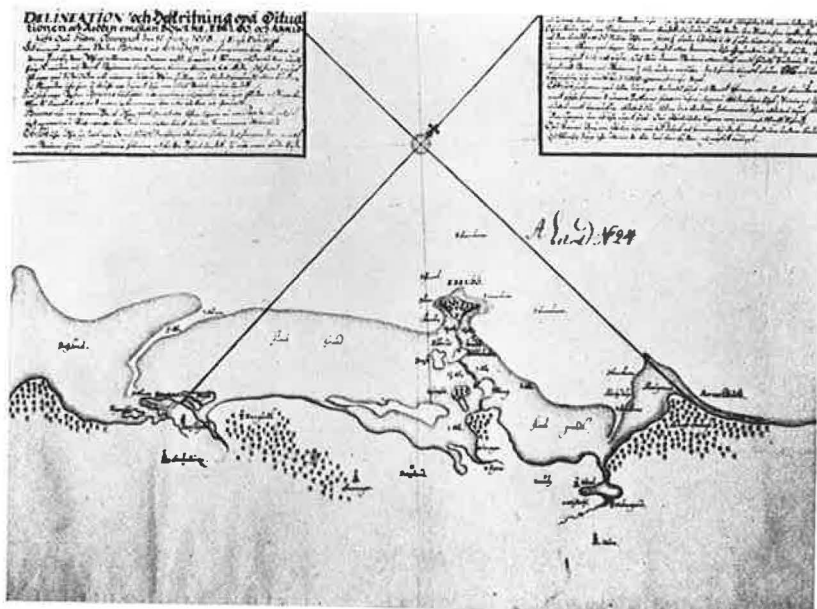
Afb. 2. Faaborg og Omegn 1658. Syd opad. E. Dahlberg del.

Afb. 3. Odense og Omegn 1658. Syd opad. E. Dahlberg del.

Afb. 6. Svendborg og Omegn 1658. Syd opad. E. Dahlberg del.

Afb. 7. Bogense og Omegn 1658. Nordvest opad. E. Dahlberg del.

NOTER

- 1) Danske Magasin, 3. R., IV, p. 318 ff.
- 2) H. Willius: Operation Sjölland Augusti 1658 i Scandia XXIII, p. 25 ff.
- 3) H. Willius: Anf. arb. p. 30.
- 4) A. Fridericia: Adelsvældens sidste Dage, 1894, p. 235 ff., 342 ff. Jvf. Ove Juels Dagbog i Hist. Tidsskrift, 3. R., III og K. Fabricius i Schultz Danmarks-historie III, p. 314 ff.
- 5) Erik Dahlbergs Dagbok (1625-99), utg. af H. Lundström, p. 123 ff.
- 6) H. Willius: Anf. Arb. p. 28, Anm. 1.
- 7) Kortene er gengivne i N. E. Nørlund: Dansk Kortlægning I, p. 68-69.
- 8) Vilh. Lorenzen: Håndtegnede Kort over København 1600-60, 1930, T. XXII. Samme: Problemer i Kbh.'s Historie 1600-60, belyst ved samtidige Kort 1930, p. 50 ff. - Se om denne Tegning og dens Tilblivelse H. Willius: Erik Dahlberg i Spionupdrag 1658, i Scandia XX II, p. 1-21.

Dahlbergs Kommentarer til de 7 Kort.

Hamb för Nyborg på Fyhn (Afb. 1).

Alldenstundh denne Hambn alla Siööfarande fast wäl ähr bekiändh, dy behöfwes så mycket mindre att beskrifwa, häst emedan hwar man weet, att konungen af Danmarks störste Örligskiepp-ehesomofftast här hafwa deras Winterläger, och ofta j den storsta Storm, Vthan Mast och Ankar, kunna her inlöpa och Skiepen doch uthan skada sättis opå Grunden.

Denne Hambn Ähr mästedeels opå alla sidor af nedrig landmän beslutin, I Synnerheet Slijts odde, som består af lågh och nedrig Sandh, Och Ähr Stranden eller Vfern icke på någre andra Orter högh och brant, förutan der som den anwister ähr.

Staden Nyborgh hafwer een tämmelig Godh Situation och kunde wäl befästas, som den som fast medh Moras och Wattn kringflutin ähr, *doch kunde den för dee opå den eene sidan liggjande högderne på ett beqwemligare ställe Transporteras*, doch skulle man nu wattnet igenom Slossgrafwen kunne betaga och j Siöön Aftappa.

Delineation opå Hambnen och Wijken för Foborgh opå Fyhn.

(Afb. 2).

Fooborger Wijken ähr j gemeen fram för Staden 4. 5. och 6. fambnar diup, men warder j anseende af denn ringa handell sällan besökt, hafwer twenne Innlopp Vthur lilla Bälten, det Östra och Wästra, opå begge sidor om Biörnöön, doch ähr det wästre det bästa, och af denn bredd att een lagom Skuta deruthij kan öfwerleggia.

Wijken ähr opå Alla sidor medh högt landh och Jordmän omfattat, doch går diupet fast allestädes så när in till landet att man Alt mycket wäl kan beskiuta, I Synnerheet ähr A intedt Pistohlskott ifrån landet, B och C. intet

Musqwettskott, och D icke ett Steenkast ifrån Biörnöö. E och G intedt Mussqwettskott ifrån Dyreborg och fasta landet H. Så ähr och I. ett Pistohlkott män K. L. mycket närmare till Galgen Klint.

Inloppet uthur lilla Bälten går Wästantill Norden om, men Östantill Nordväst, Och finnes uthij denne Wijken Alss ingen Ström wedh hwariehanda wäder.

Staden *Foodborg* ähr intedt fortificerat, *män kann effter mitt ringa betänkiande mycket wäl skiee*, dy den ähr igenom ett Morass och Qwarndijke fast Omgripen, doch hafwer det emot Nordväst någre berg.

Och denne Ori håller Jag wara beqwem, Vthij framtijden och wedh infallande Krigh medh Danmark att giöra een Desente, I Synnerheet när man ähr Mästare af Wissmar och Holstenske sidan, dy ehuruwäl landgrunden kring om wijken ähr högh så ähr *Stranden* tämmelig lågh och *allstands accessibel*, I synnerheet wedh Staden så och Knolles wijk, hwarest man medh stora Örligskiep när till lands komma kan, och *Staden j hast förbyggia och till een säker posto giöra kan*.

Landet Knoll sträcker sig som ett Promontorium fast een Mihl uthij Bälten, Men emot een by benämbdh Horn, som icke ligger långt ifrån Dyrborg, sträcker sig een Wijk in j landet, så att denne Istmus, icke ähr $\frac{1}{2}$ Mihl Öfwer, och fast lijk een Peninsula, hwilken wedh een Qwarn medh ett Marais, som sig in till Foodborg sträcker, ifrån fasta landet ähr afskildert och *All Succurs i synnerheet Cavallerie Vthur fasta landet derigenom kan afskiäras*.

Ifrån Staden Foborgh Till Biörnöö hålles wara een godh Fiärendeels Mihl, hwareffter alt det andra ähr proportionrat.

Hwarest som Stranden eller Vfwern befinnes wara brandt, ähr sådant på Chartan marquerat.

Observerat Anno 1658 den 23. Junij wedh nedrigt och lågt Wattn af E. J. Dahlbergh.

Beskrifwelse och delineation opå *Hambnen* eller Innwijken opå Fühn benembd *Mettsundh* (Afb. 3).

Vthij denna Innwijk eller Sundh ähr wattnet under tijden högt och Vnder-tijden lågt, som Wäder

och Storm det Vthur Siöön igenom Sundet uthij Wijken drifwer, Och Äther igen tillbaka i Siöön störter. Innloppet uthij denne wijk ähr mycket trångt och går inn j Wijken Sud Sud oost, Och uthur henne Nordt Nordväst ann, Och Skiuter ifrån Fyhns höfft så och ifrån Landet. N:o 1. Twenne haakar eller Sandrefler tämmelig långt uth så att man een godh försigtigheet bruka måste.

Och *blifwer denne hampn allena medh Skutor och Andra små farkoster besökt af den Orsak* att innloppet ähr mycket krokut så att man sig för begge landen så och för Medelgrundet N:o 2 måste wäl till wara taga, Så att Farkosterne Sällan längre än till Kooholmen löpa, Vthan igenom emellan Kooholmen och N:o 3 sättia, och *Warorne igenom båtar till Odensee fööra* doch lijkwal medh högt wattn, pläga små Skutor leggja opp till *Klinte diup*, och då går Coursen ifrån Koholm och emellan Wickelssöö och fasta Ollunge lan-

det. Men Wijken N:o 4 blifwer aldrig beseglat. *Och weet man aldrig att Örlig-skiepp eller andra stora Skiepp i denne Wijk hafwa varit, dy Commerciën ähr opå desse orter ganska ringa. Landet Halssdreh ähr Aldeles nedrigt beständes af baara Sandh. Wijkens storleek ähr ungefehr således, Emellan Kooholm och Mettsundh ähr $\frac{3}{4}$ Mihl, emellan Mettsundh och Wickelssöo een Mihl, Emellan Mettsund och Trestrup $\frac{1}{2}$ Mihl, Wfwern ähr på Alla sidor nedrig. Och Wattnet N:o 5 torkas om Sommaren fast uth.*

Beskrifning opå Hambnen eller Redden för Kartemynde opå Fyhn. (Afb. 4).

Inloppet, eller rätta Cosan uthur Stora Bälten, sträcker sig ifrån Öster till Wäster gerade till begge hakarne, Men sedan Wäst Nordwäst uthij lilla hambnen G.

Enär det lilla kiörketornet wijsar längst äth kiörketaket, och 3 Wäderqvarner komma Vthij een linea, Och man får kiörkan rett Ost och Wäst, då ähr man när in till Norre haaken eller Grundet, hwilket Siööfarande i acht taga.

Det låter sigh här wedh Kartemynde fluxus et refluxus märkia doch icke till wissa tijder eller ordinarie tijmar, uthan rätta sig mästedeels effter wädrät, altså att wedh hårdt Östan wäder går her på Redden Temmelig stark Siöo och större strömm, som och inloppet emellan begge hakarne uthij hambnen G een gång om Åhret äthminstone förändrar.

Det hafwer denne hambn eller Redd för Kartemynde Allestädes godh Ankargrundh, I Synnerheet på 7 eller 8 fambnar, Men nermare landet och Grunderne ähr den något blööt, Sandig och altså icke den bästa wedh hårdt Östan wäder.

Fram för Redden, så och Vthij sielfwa Redden hafwer Jagh inga Grundh eller banker kunnat förnima, Vthan inloppet reent.

Denn Lilla Hambnen G. ähr allena för smått fartygh, och för inga Örlig-skiepp, doch kunna Skutor, Kreijare och boijorter läggia in till bryggen och Bollverket.

Landgrunden Rundt kring om denne hambn ähr högh, men sielfe Vfwern eller Stranden mestedeels nedrig, *så att man wäl kan komma j landh*, Och går diupet opå somblige Orter rätt när under landet, förutan opå begge hakarne, dy wedh Lundegårds Fiskeläger teknat med A. hwarest någre Pålar ähro inn slagne ähr ett Pistohlskott ifrån landet $4\frac{1}{2}$ fambn, wedh B sammaledes ett Pistohlskott från landet 4 fambnar, widh E ett litett Musqwetskott från landet 3. och dicht under Salrisshöfft 2 famb: diupt.

Kartemynde kan för de näst omkring liggjande berg och högders skuldh icke fortificeras, så frambt den icke opå Andra sidan Transporterades, dy här den H förlohrar sig långslutt.

Vthi Hambnen ähre elliest inga medellgrundh, så att man emellan Risinghöfft och Stafwens höfft opå alla orter och hart under landet *wedh dagh och natt Vthan skada sättia kann.*

Hambnens eller Reddens Stoorleek ähr således. Lunde höfft ähr ifrån Kartemynde $\frac{1}{8}$ Mihl, och ifrån Lunde höfft till Salrisshöfft något längre, doch kan

medh ett 6 pundigt Stycke fast öfwer skiutas, Risinghöfft hålles wara een halff Wijk Siöös ifrån Kartemynde, Och fast så långt ifrån Stäwensshöfft, Men Bogensshöfft ähr een Wijk Siöös, och Rännsöö een lijten mihl ifrån Kartemynde.

Observerat wedh Sönnan wäder och nedrigt wattn, Anno 1658 den 18. Junij af E. J. Dahlbergh.

Delineation och beskrifningh opå *Hällenä's* samt Hambnen och Redden Emellan Fyhn och bemelte Hällenä's Observerat A: 1658 den 28. Junij af E. J. Dahlbergh MPRia (Afb. 5).

Ehuruwäl Hällenä's ähr altijdh hållin för een Öö, och derforé j Alla mapper och Landt Cort anteknat, icke desto mindre befinnes denn doch igenom een Istmus eller Arm hängia jhopa medh Fyhn, hwilket een Annan mindre Peninsula Ag gernas benemdh deremot uthskiuter. Detta Hällenä's giör emot Söder förmedelst een lång Öö, Ilum benemdh, een godh och beqwemm Redd eller hambn, hwilkets innlopp sig sträcker ifrån Söder till Nörr Vngefehr $\frac{1}{8}$ Mihl bredh, och skall sig som berettas fluxus et refluxus hwar 24 Tijmar förmärkia låta, hafwer och Ankargrundh, Ehuruwäl man aldrig weet Örligskiepp hafwa warit derinne, Ehuruwäl deruthij inga medelgrundh finnas, Men stranden ähr flach och grundh opå Alla sidor, så att man icke kan medh Farkoster komma j landh uthom medh små båtar, och kan man ifrån Eskilsöhr till Lessmos öfwer Wijken wäl rijda. Hällenä's ähr opå Södre sidan högt och prærupt, hafwer och förbårgade Stenar under wattnet, Men Fyhnske landet ähr mestedelen nedrigt. Wägen eller Armen emellan Hällenä's och Äggernäs som i gemeen kallas Hällenä's dreh, ähr wid Pass 3000 och några stegh längh och widh 6 Roder bredh af hårdh och fast Kisell och Jordmån, och wedh hårdh Storm går wattnet wedh Hällenä's deröfver, doch myket sällan. Opå östra sidan ähr långgrundt, Men opå Wästre sidan j synnerheet emot Sönderby berg kan man medh tämmeliga Farkoster komma när under landet. Landet Ilum ähr aldeles lågt och nedrigt förutom widh begge Ändarne, och Wijken deremellan och Horns Vdde warder icke besegladt, Vthan finnes som berettas full medh Grundh. Denne Tracts storleek ähr således, Emellan Damsboo och Hällenä's gap ähr een Mihl, Emellan Hällenä's dreh och Damsbo sammaledes Een Mihl, Och fast lijka så långt ähr Gaapet ifrån Hällenä's dreh. Men sielfwa inlopet j Gapet ähr smaalt.

Beschreibvng des Sundes zwischen der Insel Fyhn vnd Tasing beij der Stadt *Swenborg*. (Afb. 6).

Der Swenborger Sundt oder hafwen strecket sich auss den kleinen Belt bis laan der Statt Swenborg, auss westen, nachmahls gewinnet ehr eine Krümme läuft in den Grosse Belt Sud-oosten an, beij der Kleinen Insel Tooröö.

Seine Tiefe ist unterschiedlich, nicht hoher als 5 und nicht geringer als 3 fadem, und laufet die tiefe oder dass Fahrwater sehr Krumb bald an dieses

bald an iehnes üfwer, dass also ohne gute Piloten nicht wohl durch zu kommen, absonderlich ist die einfart zwischen den zweyen grunden sehr enge und kaum 10 Ruten breit, also dass zweij Schiffe nicht einander darin begegnen können, hat auch hin wieder viel haken und Gründe, auch hin und wieder bald tiefen bald Grunden, welches die Piloten Stäcke Gründe nennen, weil sie tiefen Secken gleich.

Der einlauf auss dem grossen belt ostwärts bey Troonörn ist zwar rein und tief, ess sollen aber unterschietliche Medelgrunden und Sandt banken in den belt uf eine grosse meile davon liegen, welche die einfart sehr ünsicher machen, absonderlich Korsand, so mitten ins fahrwater liegt.

Ess hat diesser Sont auf beiden Seiten sehr hoch landt, dahero auch die Statt *Swenborg*, da sie iezo liegt, wegen der umbliegenden hohen Bergen nicht kan fortificiret werden, iedoch ist die Strant fast allenthalben niedrig und sehr wohl *anzulenden*, massen dan beij A ein Pistohlschuss vom lande 5. fadem beij B. dicht unters landt 2 fadem, item ebenfals beij C. D. E. F. G. und H. sehr tief ist.

Von den einläuf beij den 1 holm biss an Troonörn helt man eine meile, der Sont ist sonsten nicht breit, dan man an vielen orten mitt der Musqvett uberlangen kan. Hat einen starken fluxum und Refluxum.

Delineation och Beskrifning opå Situationen och Redden emellan *Bowens*, Ebeloo och Arnis höft Opå Fyhn, Observerat den 15. Junij 1658 af Erich Dahlbergh. (Afb. 7).

Der finnes emellan Staden Bovens och Arneshöft inge hambnar för Skiepp och stora Farkoster, Uthan allena een Oppen redd, hwarest Skiepp och Farkoster wedh hårdt wäder och stark strömm lätteligen kunna komma till skada, Af hvad orsak Skiepp opå desse orter icke giärna sättia Uthan håller söka Medellfarsundh eller Bälten, dy stranden ähr her så flacht att diupet ähr een Wiijk, Siöös Kallas, äfven veckosjö, ett längdmått motsvarande ungefär en sjömil ifrån landet.

Doch hafver Staden *Bowens* lijkwäl ett innlopp och hambn för små Skutor och Smacker, Men så krokut att fast ingen inkommer som icke råkar på Grundh. *Bowens* ähr een yppen Fläck uthan fortification, men ligger på een Peen Insel, och haf:r fast mangel på Sött wattn, förutan een lijten bäck som om Sommaren uthtorkas.

Ebelöö ähr uthij sig sielf een Öö och altijdh derföre blefwen hållen doch hänger den medh een Sträng ihopa medh några Holmar och fasta Fyhns landet, så att man både Rijda och kiöra kann, som och Stranden ähr j sig sielf så flach, och till Eblöholm 1 Aln men sedan 1½ Aln. Och beståår sielfwa Strängen eller Reffet Af små Kisell steen som Siöön har opkastatt af den bredd, att 30 Mann uthij een front från Ebelöö till Fyhn lätteligen Marchera kunna, menn opå begge sidor om Reffet eller dammen Ähr Grunden icke den bästa, I synnerheet till att rijda, Och står denne Sträng eller Reff wedh hård Sudwäst och Nordwäst Storm och Strömm ½ Aln under wattn, dess heels

längdh ifrån Ebelö och till Ebbeloholm ähr wedh Pass 2000 Geometrische stegh.

Ebbelöö hafwer opå Alla sidor mestedeels högt och Steelt Yfwer eller Landh förutan emot Fyhn hwarest några Fiskiare hyttor ähre, ligger altdere högh i Siöön och Ähr aldeles bewuchsin, aldeles Öde, Men dee Andra holmarne ähre aldeles låge, för utan Lyngöö som och ähr något högh. Opå Ebbelöholm ligger een gammal Wacht Schantz.

Opå Norre sidan om Ebbelöö ähr mycket diupt och temmelig Ankargrund när under landet. Och Mörby diup ähr allenast för små farkoster, och mycket trångt.